

ΜΟΥΣΙΚΕΣ ΕΞΩΤΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ

«Η μουσική διάλεξε που Έκαμε στόν «Παρνασό» τελευταίως, ή διευθύντρια του 'Ωδειού του Ρίο - Τζανέ-θρο κ. 'Αντονιέτα ντι Σούζα, περσική από τās 'Α-θήνας, μοψ δίνει σήμερα τήν εύκαιρία να μιλήσω στή «Μουσική Κίνηση» γιά τή Μουσική τών έξωτικών χω-ρών τής Νοτίου 'Αμερικής, που έχει καθιερωθή μεταπο-λεμικά σάν μιá μόδα τής εποχής.

Ο έξωτισμός σημειώθηκε κατά καιρούς σ' όλες τīs εποχές. 'Άλλοτε σάν ψυχική κατάσταση, γιάτι ό άνθρωπος ένοιωθε ανέκαθεν τή ανάγκη να κατευθύνη έξω από τό έδαφος τής πατρίδας του τīs φλογερές του άνομοινορίες. 'Άλλοτε σάν έπισημονική έξερευ-νησις, άλλοτε σάν στόλισμα δικαιοσημικό τής ζωής, εί-τε σάν έραιοτεχνικό ταξείδι. Μά τόν περισσότερο κί-ρο ή όγανη τών έξωτικών χωρών είναι ή άκατανίκητη έλξη του άγνωστού συνδυασμένη μέ τήν έπιτακτική ά-νάγκη που έξωθει τόν δοκιμασμένο άνθρωπο να δρα-πετεύση από τό περιβάλλον του. Τό θέληγτρο και ή μαγεία του όνειρου που έκτοπίζει τή ζωή, και που με-ταγγίζονται σ' όλου μέ τό έργα τής φαντασίας, άπ' τόν καιρό του γερο-Όμπρου ως τούς Γάλους κλασικι-στών, ως τούς ρομαντικούς, άργότερα μέ τόν Μπαύρον έπικεφαλή, ως τīs περτωάδες έξωτικές άναπολήσεις του Τεοφίλ Γκατιέ, του Μπαντελαίρ, του Ρεμπό, του Λοτι, του Φαρμπέρ, ως τούς ειδικούς έξωτικογράφους τής σύγχρονης διεθνούς φιλολογίας. Μά στις ήμέ-ρες μας, κανένας δέν έχει ανάγκη να χορτάση τή δόξα του έξωτισμού στά έργα τής φαντασίας και τής τέχνης. Η ήπειρομείζια πραγματικότητα κάθε μέρα μέ τīs θαυμαστάς μαγανείες του κινηματογράφου, που φέρνει τόσο κοντά μας τīs έξωτικές χώρες, ώστε να μάς κάνει να ζούμε σέ μιá πλήρη παραοήση γιά λίγα λεπτά στα μαγεμένα νησιά του ερημικού ή στις ειδυλλιακές άκτες τής Νότιας 'Αμερικής.

«Έξίσου μέ τόν κινηματογράφο τά φίλτρα αυτά σκορπίζει και ή έξωτική μουσική. Μιά μικρή όρχήστρα από δέκα γνήσιους 'Αργεντινούς μουσικούς είναι άρκε-τή να συντελέση ένα βαθιά μέσα σ' ένα μαγεμένο μουσικό άντικατοπτισμό που μάς πλημμυρίζει μέ τή βαρύπνοη από χυμούς κι' άρώματα άτμοσφαιρα μιάς χώρας μακρινής, ήλιόχαρης όνειρευμένης. Τό θαυμα-στό αυτό φινόμενο άνθρωπον - όργάνον που πάλλονται και δονούνται σύγχρομα στόν κάθε κροαζομ ή τόν ρυθμό και τού ήχου, είναι όμαδικό φαινόμενο μιάς έμφυτης φυλετικής μουσικότητας, ένός χειμαρρώδους μουσικού ένστικτού.

Τό μουσικό τής 'Αργεντινής μουσικής είναι ότι δέν ζητά ποτέ να βγη από τού φυλετικού τής πλαίσιο.

Η ποικιλίμορφη σύσταση τών μουσικών τρόπων και τών ρυθμών, ή χρωματική ιδιοσυστασία και ό άνε-ξάρτητος χαρακτήρας αυτής τής μουσικής, αναβλύζουν άπ' εδώδες από τή συναισθηματική πηγή, τή βασική και βαθειά ανθρώπινη τής φυλής. Οι 'Αργεντινοί συν-θέται είναι όπωδς οι μεταγραφείς τών έκδηλώσεων τού φυλετικού ένστικτού που τούς κεντρίζει. Στīs έκ-δηλώσεις αυτές ή 'Αργεντινή μουσική δέν είναι βέβαια ό «ήθικός νόμος» του Πλάτωνα - είναι αυτός ό νό-

μος τής ζωής, φλογερός, άπαιτητικός, παντοδύναμος, χωρίς μεταφυσικές εξαιρέσεις. 'Ετσι τήν ήθιλε τή γνήσια μουσική ό Νίτας, τόν καιρό που λυτρώθηκε άπ' τόν κίνδυνο του Βαγνερικού εφιάλτη. «Μιά μουσική διαπερασμένη άπ' τόν ήλιο, κορμεμένη από ήλιο, τό ξε-χειλισμένο ένστικτο τής ανθρώπινης ύπαρξεως, που διαγράφεται σέ ρυθμούς και σέ τόνους». Μιά μουσι-κή όλη ζωή, χαρά και μεθύσι, μελαγχολία και νοσταλ-γία τού πόθου.

«Στίν 'Αργεντινή που είναι μιá μεταφυτευμένη 'Ανδαλουσία, ή μουσική αναβλύζει από τό έδαφος σάν ένας ποταμός άστερευτός. Και στή Βραζιλία, που κα-τά τόν ποιητή άποροφά όλη τή λαμπράδα τ' ού-ρανο, κι' όλη τής θάλασσας τής θλίψη, τό φοκ-λόρ που είναι πλουσιότερο από κάθε όλλη χώρα εί-ναι πηγή άείρουχ έμπνεωσης γιά μιá όλόκληρη πλει-άδα συνθετών, όπως ό μεγαλοφυής Βίλλα-Λόμπος, ό Νεπομουσένο, ό Βελάσκεζ, ό Λορέντζο Φερνάντεζ, ό Μπαρόσο Νέιτο και άλλοι που θεωρούν ως όψιτο προορισμό τούς να διατρέχουν άπ' άκρη ως άκρη τήν άχαντή τής χώρα, για να συλλέξουν θέματα, ρυθμούς, αούδάρμτες και άκατέργαστες μολές και μελωδίες παρθένες. 'Από τό πρωτόγονο αυτό ύλικό, που κρύβει όπως ή λύα τών ποταμών τής χώρας τους, τόσα φήγ-ματα χρυσού και τόσα γνήσια διαμάντια όι ένθικισται αυτοί συνθέται ξεχαρίζουν θησαυρούς άτίμητους ρυθ-μών, ποιήσως, εοισθησίας, μελαγχολίας, αισθημα-τισμού, μίς ένστικτώδους άγνης τέχνης, που τή μεταφέ-ρουν αούτοσια στή μουσική τους. Γι' αυτό ή μουσική αυτή παρσούρει σάν ένας χείμαρρος άκάθεκτος που μάτια προσπαθούν να συγκρατήσουν τήν όρημ του τά φράγματα τής σύγχρονης τεχνικής. 'Άμα ανατρέξουμε τό ρεμα του, θ' άνεβούμε στις άγνές πηγές του στα βουνά, στα δάση, τα παρθένα, θα γνωρίσουμε όλες τīs μελαγχολίες τών τροπικών και θα δοκιμάσουμε τή ά-γιαιτέρη μελαγχολία τών μακρινών αυτών παραδεί-σων. Ο Κάρλος Πεβερέλλ είνε τό λαμπρότερο όστρο μέσα στήν πλειάδα τών 'Αογεντινών μουσικών, του Κάρλος Λοπέθ, του Βιντζέντιε Φόρτε, του Πιάτζί του Μπερτούτι, του Ζοζέ Κάστρο, του Σιμάλι κ. ά.

Τό έργο τους άποτελι έμιά όλόκληρη μουσική φι-λολογία. Μέσα στις σελίδες τους πρελαούουν όλοι οι έθνικοί χοροί τών μακρινών τών πατρίδων - τάγκο γκαόδο, - όυρες βιταλιές, γιορμάρες, περικό, γκάτος, τσακαράρας-μιά μουσική καθιρώδης αούόχθων, γεμάτη από φλογερή δόνηση και παλιό μέσα σ' ένα έντονο φός αούγκρητη σέ λυρικό αισθησιασμό και σέ-χαρι.

Η Βραζιλία είνε ή παραθείσια χώρα - μεγαλύ-τερη άπ' τήν Εόρωπη όπως φαίνεται στο γεωγραφικό χάρτη - που συγκεντρώνη όλες τής γοιπέες τού έξω-τισμού στή μουσική τής.

Τό έθνικό μουσικό που τήν άπαρτίζει άντεφυγίζει ται στήν τέχνη τής : πριν όπ' όλους όι έλευθερο-Ίνδοι, όστερα όι κατακτηται Πορτογάλοι και τελευταί-οι ό ύπόδουλοι Νέγροι. Μέσα στα δάση τής τ' άνε-

ξερευνητα που τά κατοικοῦν καλοὶ δαίμονες καὶ ἀπ' τὰ ὅποια ἐκπορεύονται ὅλοι οἱ θρόλοι, γεννιοῦνται στενά συυφασμένες ἡ μουσικὴ καὶ ἡ ποίησις, οἱ ἔθνικοὶ ρυθμοὶ καὶ οἱ ἱερῆς λειτουργικῆς μορφῆς τῆς Βραζιλιανῆς τέχνης.

Ἡ προσώδια δημιουργεῖται ἀπὸ τὶς στροφές τοῦ λόγου, ἀπαράλλακτα ὅπως στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα. Μελετώντας τὰ πλουσιώτατα δημοτικὰ τραγοῦδια τῆς Βραζιλίας, βρισκοῦμε μὲθ' ὅ' αὐτὰ τὰ πολυτιμώτερα στοιχεῖα: ρυθμὸς ξωτικούς, ποίησι, εὐσισησία, πνεῦμα μελαγχολία, νοσταλγικὴ λαχτάρα κ' ἕναν αἰσθηματισμὸ ὅπως ἐνστικτώδη. Οἱ ἔθνικοὶ συνθέται τῆς Βραζιλίας κατεργάζονται μ' ἐμπνευσμένη τέχνη τὸ παρθενικὸ αὐτὸ μέταλλο τοῦ ἔθνικοῦ φολκλωρισμοῦ τους. Καὶ πρῶτος μέσα σ' ὅλους ὁ μεγαλοφυῆς Βίλλα-Λόμπος τοῦ ὁποῖου τὰ ἀριστουργήματα κατέκτησαν ἐξ ἐφόδου ὅλον τὸν κόσμο. Ὁ ἐμπνευσμένος αὐτὸς καὶ ὅπως ἐνστικτώδης μουσικὸς πέρασε τὴ νεότητά του ταξιδεύοντας στὴ Βραζιλιανὴ ἐνδοχώρα, ἐξερευνώντας τὶς Ἰνδικῆς περιοχῆς ὅπου ζοῦσε μὲ τοὺς Ἰθαγενεῖς τὴν ἴδια πρωτόγονη ζωὴ τους καὶ σημειῶνε στὰ μουσικὰ πεντάγραμμα τῆς Ἰδιότυπης μορφῆς καὶ τοὺς πρωτόφαντους ρυθμοὺς τους. Γ' αὐτὸ, τὸ ἔργο του εἶναι μιὰ ἀποκάλυψις. Καταπλήσσει μὲ τὸν ἐξαιρετικὸ χαρακτήρα τῆς μουσικῆς του φυσιογνωμίας, μὲ τὸν πλοῦτο καὶ τὴν ποικιλία του, μὲ τὴν ὁμοση ἐντόπωσι που προκαλεῖ στὸν κόσμὸ τὸν ἀμόητο στις ἐξωτικῆς μαγεῖες τῆς

Βραζιλίας. Ὁ Βίλλα-Λόμπος εἶναι ἡ ἀντιπροσωπευτικότερη μεγαλοφυΐα τῆς πατρίδας του, ἕνας ἀπόλυτα φυλετικὸς συνθέτης, που δημιουργεῖ νέες φόρμες ἀπὸ τὴν ἔνωσι νέων καὶ ἀγνώστων ὡς τώρα ρυθμικῶν καὶ θεματικῶν στοιχείων. Στὴν ἐναρμόνισι καὶ στὴν ἐνοργάνωσι ἀναδείχθηκε ἕνας τολμηρότατος πρωτοπόρος, χωρὶς οἱ καινοτομίες του νὰ παραβλάπτουν τὴν κλασσικὴ μορφή τῶν ἔργων του τῆς πρώτης περιόδου που εἶναι: ἔξη Συμφωνίες ἡ ὄπερα "Υἱαχτὸ τὸ Ναυάγιο" συμφωνικὸ ποίημα, ἕνα Μπαλλέτο, Λειτουργία, Ὁρατόριο Ἰησοῦς, Φαντασία μικτῶν ρυθμῶν καὶ ἔργα μουσικῆς δωματίου.

Ἡ δευτέρα συνθετικὴ περίοδος τοῦ Βίλλα-Λόμπος παρουσιάζει τὸν θαυμαστὸ δημιουργὸ τοῦ Βραζιλιανοῦ φολκλόρ: Τρία ποιήματα αὐτοχθόνων—Σάγκο—Σερέστας—Ρεαλέγιο—Μόκο-τσέ-Μάκα — Τζιράντας—Μπονέκας—Τὸ μαρτύριο τῶν ἐντόμων— ἡ Πεταλοῦδα γύρω στὸ φῶς—Καρναβάλι στὴ Βραζιλία—Πίκα-Πάο—Νονέττο—Ἡ ἡχηρὴ Βραζιλία — Ἀμαζόνες συμφωνικὸ ποίημα — Ὑποβλητικὴ Σουίτα — Λέντα ντὸ Καμπόκλο Ἰνδικὸς θρόλος.

Ὁ Βίλλα-Λόμπος εἶνε ἕνας ἀκάθεκτος χεῖμαρρος ἐμπνεύσεως που μεταστρέφεται σὲ δημιουργικὴ δύναμι. Ἡ μουσικὴ του μεταγγίζει ὅλη τὴ μελαγχολία τῶν τροπικῶν καὶ τὴν πρωτόγονη ρυθμικὴ μαγεία τῆς μακρινῆς ὄνειρεμένης Βραζιλίας.